

16 lutego 2022 r.

List organizacji pozarządowych do ministrów UE w sprawie kryzysu praworządności w Polsce

Szanowni Państwo,

w związku z tym, że 22 lutego Rada ds. Ogólnych UE przygotowuje się do przeprowadzenia wysłuchania na temat praworządności w Polsce w ramach procedury art. 7.1 TUE, niżej podpisane organizacje społeczeństwa obywatelskiego pragną zwrócić Państwa uwagę na pewne niepokojące wydarzenia. Poważny i stały spadek poszanowania wartości UE w Polsce utrzymuje się w niezmiennym tempie od czasu ostatniej dyskusji Rady na temat przedmiotowej sytuacji w czerwcu 2021 r. Pomimo licznych działań podjętych przez instytucje UE od czasu wszczęcia procedury w 2017 r., polski rząd nadal systematycznie narusza unijne standardy oraz ignoruje zarówno zalecenia UE, jak i orzeczenia Trybunału UE.

Wzywamy Państwa rządy do pochylenia się nad tymi wydarzeniami podczas przesłuchania oraz do skłonienia Rady do działania poprzez przyjęcie zaleceń i/lub przeprowadzenie głosowania w sprawie stwierdzenia, że w Polsce istnieje "wyraźne ryzyko poważnego naruszenia" wartości UE na mocy art. 7 ust. 1 TUE.

Obawy dotyczące praworządności

Zmiany w systemie dyscyplinarnym wprowadzane od 2017 r. były wykorzystywane do karania sędziów za krytykę reform wymiaru sprawiedliwości i za kierowanie spraw do Trybunału Sprawiedliwości UE (TSUE) w trybie prejudycjalnym. Zmiany te są nadal stosowane pomimo wielokrotnych ostrzeżeń ze strony Komisji, nakazów zastosowania środków tymczasowych¹ oraz kar finansowych za nieprzestrzeganie nakazów Trybunału² wydanych przez TSUE po stwierdzeniu³ niezgodności nowego systemu z unijnymi standardami praworządności. System ten nadal funkcjonował, zwłaszcza w zakresie uchylania immunitetów i zawieszania sędziów w sprawach rozpatrywanych przez Izbę Dyscyplinarną Sądu Najwyższego⁴: organu, którego funkcjonowanie powinno zostać zawieszane ze względu na brak jego niezależności i bezstronności, zgodnie z orzeczeniami TSUE i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka⁵.

Prezydent Polski Andrzej Duda ogłosił w zeszłym tygodniu, że w odpowiedzi na krytykę UE do Sejmu wpłynął nowy projekt ustawy przewidujący rozwiązanie Izby Dyscyplinarnej. Wydaje się jednak, że nie jest to odpowiedź na zastrzeżenia Komisji i TSUE. Zgodnie z

---

¹ TSUE, [POSTANOWIENIE WICEPREZESA TRYBUNAŁU w sprawie C-204/21 R. Komisja vs Polska, 14 lipca 2021](#); TSUE, [POSTANOWIENIE TRYBUNAŁU \(wielka izba\) w sprawie C-791/19 R. Komisja vs Polska, 8 kwietnia 2020](#)

² TSUE, [POSTANOWIENIE WICEPREZESA TRYBUNAŁU w sprawie C-204/21 R. Komisja vs Polska, 27 października 2021](#)

³ TSUE, [WYROK TRYBUNAŁU \(wielka izba\) z dnia 15 lipca 2021 r w sprawie C-791/19 Komisja vs Polska](#); TSUE, [WYROK TRYBUNAŁU \(wielka izba\) z dnia 6 października 2021r. w sprawie C-487/19. Komisja vs Polska](#)

⁴ ETPCz, Sekcja I, [Wyrok z dn.22 lipca 2021 w sprawie Reczkowicz vs Polska, application no. 43447/19](#)

⁵ ETPCz, Sekcja I, [Wyrok z dn.7 maja 2021 w sprawie Xero Flor vs Polska, application no. 4907/18](#)

nowym projektem po rozwiązaniu Izby Dyscyplinarnej sędziowie Sądu Najwyższego zasiadający obecnie w Izbie Dyscyplinarnej zostaliby przeniesieni do innych izb, a sprawy dyscyplinarne rozpoznawałby nowy skład 11 sędziów. Sędziowie Izby Dyscyplinarnej pozostaliby w Sądzie Najwyższym, a do rozpoznawania spraw dyscyplinarnych zostałaby utworzona nowa izba, złożona z sędziów powoływanych przy udziale tego samego upolitycznionego organu (tj. Krajowej Rady Sądownictwa, KRS). Istnieje zatem duże ryzyko, że proponowana zmiana będzie kosmetyczna, a skompromitowany system będzie nadal funkcjonował - tyle że pod inną nazwą.

Zarówno TSUE, jak i ETPCz wielokrotnie potępiały wpływ reform sądownictwa wprowadzanych od 2015 r. Oba trybunały krytykowały w szczególności skład polskich sądów i nowe zasady powoływania sędziów do Trybunału Konstytucyjnego⁶ oraz do poszczególnych izb Sądu Najwyższego⁷. Uznały je za niezgodne z minimalnymi standardami, które gwarantowałyby niezawisłość sędziowską oraz prawo obywateli do niezależnego i bezstronnego wymiaru sprawiedliwości, sprawowanego przez prawomocny sąd ustanowiony na mocy ustawy, wolny od interesów politycznych i niewłaściwego wpływu innych władz państwowych. Ostatnio ETPCz stwierdził, że Izba Cywilna Sądu Najwyższego nie spełnia wymaganych standardów, aby sąd mógł być uznany za niezawisły w rozumieniu Konwencji Europejskiej.⁸

Konsekwentna odmowa władz polskich wobec zastosowania się do zaleceń Komisji oraz wykonania nakazów i decyzji najwyższych sądów europejskich świadczy o lekceważeniu przez nie zobowiązań, których zobowiązały się przestrzegać, przystępując do reprezentowanego przez siebie systemu regionalnego. Jednocześnie, władze państwowe, w tym obecny Minister Sprawiedliwości i Prokurator Generalny Ziobro, nadal kierują sprawą do skompromitowanego politycznie Trybunału Konstytucyjnego w celu podważania wyroków TSUE i ETPCz oraz podważania ich skutków w polskim porządku prawnym. To nie tylko otwarcie podważa autorytet tych sądów, ale stanowi naruszenie zobowiązań Polski wynikających z Traktatów UE, a mianowicie fundamentalnej zasady nadrzędności prawa UE wobec prawa krajowego.

Deficyty w zakresie praworządności wpływają na prawa seksualne i reprodukcyjne kobiet

Oslabienie przez polski rząd niezależności i bezstronności sądów poważnie wpłynęło na zdrowie i życie kobiet oraz dziewcząt w Polsce. Skompromitowany politycznie Trybunał Konstytucyjny podjął działania w celu usunięcia z polskiego prawa podstaw dostępu do opieki aborcyjnej, co doprowadziło do niemal całkowitego zakazu aborcji z katastrofalnymi konsekwencjami dla zdrowia i życia kobiet. W ciągu ostatniego roku, odkąd decyzja ta weszła w życie, co najmniej trzy kobiety zmarły w wyniku odmowy dostępu do ratującej życie opieki zdrowotnej w zakresie zdrowia reprodukcyjnego. Sytuacja nadal się pogarsza.

---

⁶ ETPCz, Sekcja I, [Wyrok z dn. 8 listopada 2021 w sprawie Dolinska-Ficek i Ozimek vs Polska, applications nos. 49868/19 i 57511/19](#)

⁷ ETPCz, Sekcja I, [Wyrok z dn. 3 lutego 2022r w sprawie Advance Pharma v Polska, Application no. 1469/20](#)

⁸ Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *Sąd nad sądem. Zmiany wokół Sadu Najwyższego w latach 2017-2021*, dostępny pod adresem: <https://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2021/12/Sad-nad-sadem-FIN.pdf>

Cofnięcie praw reprodukcyjnych w Polsce i ciągle zagrożenie dalszą regresją są sprzeczne z podstawowymi zasadami rządów prawa, zasadami pewności prawa, jak również z zasadami prawa międzynarodowego, które zabraniają państwom podejmowania środków osłabiających lub znoszących ochronę praw człowieka. Polska systematycznie odmawia stosowania się do wyroków ETPCz, w tym przełomowych orzeczeń dotyczących praw reprodukcyjnych. W grudniu 2021 roku Komitet Ministrów Rady Europy ponownie wezwał polskie władze do pilnego podjęcia kroków w celu wykonania trzech wyroków w sprawie aborcji, które zostały wydane ponad 10 lat temu. Władze nie podjęły żadnych znaczących działań w odpowiedzi.⁹ Od czasu decyzji Trybunału Konstytucyjnego w październiku 2020 r. tysiące kobiet złożyło sprawy do ETPCz, zarzucając wielokrotne naruszenia praw człowieka chronionych przez Konwencję. Ich wysiłki mające na celu dochodzenie sprawiedliwości i zadośćuczynienia poprzez składanie wniosków do ETPCz w sytuacji, gdy ich prawa reprodukcyjne są nieustannie podważane przez polskie władze, są wyraźnym przejawem odmowy dostępu do wymiaru sprawiedliwości w Polsce i uzasadniają pilną potrzebę podjęcia działań przez UE.

Dalsze ataki na prawa seksualne i reprodukcyjne obejmują powtarzające się próby pełnej kryminalizacji aborcji przy jednoczesnym zwiększeniu kar dla kobiet i podmiotów świadczących usługi medyczne, a także propozycję wprowadzenia obowiązkowej rejestracji wszystkich ciąży. Obejmują one również działania zmierzające do utworzenia Instytutu Rodziny i Demografii, uprawnionego do interweniowania w szerokim zakresie postępowań sądowych i administracyjnych, w tym w sprawach rozwodowych i sprawach dotyczących rodzin LGBTI, oraz do dostępu do danych gromadzonych przez dowolny organ publiczny w Polsce, w tym danych dotyczących ciąży i poronień.

Kryzys praworządności wpływa na prawa osób LGBTI

Systemowe naruszenia rządów prawa mają również bezpośredni wpływ na prawa człowieka osób LGBTI i osób działających na ich rzecz, które są regularnie atakowane przez rząd i funkcjonariuszy organów ścigania: wszystko zgodnie z programem rządzącej partii Prawo i Sprawiedliwość (PiS). Osoby LGBTI doświadczają utrudnień w dostępie do wymiaru sprawiedliwości, ingerencji w postępowania sądowe ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego, a także ograniczeń wolności słowa i pokojowych zgromadzeń.¹⁰ Chociaż kilka polskich jednostek samorządowych wycofało tzw. "uchwały anty-LGBT" w następstwie gróźb UE dotyczących wycofania finansowania, około 80 samorządów w Polsce nadal określa się jako "przeciwnie ideologii LGBT" lub utrzymuje w mocy dyskryminujące Samorządowe Karty Praw Rodzin. W polskim parlamencie rozpatrywany jest obecnie projekt ustawy zakazującej organizowania parad i marszów równości oraz innych zgromadzeń publicznych, które rzekomo "promują orientacje nieheteroseksualne". W obecnej sytuacji osoby LGBTI w Polsce są coraz bardziej marginalizowane i atakowane, zarówno werbalnie jak i fizycznie. Według badań Kampanii Przeciw Homofobii (KPH), prawie połowa osób LGBTI doświadcza symptomów depresji, a coraz więcej z nich (12%) planuje opuszczenie

---

⁹ [CM/Del/Dec\(2021\)1419/H46-25 Tysiąc and R.R. \(Applications Nos. 5410/03, 27617/04\), P. and S. \(Application No. 57375/08\) v. Poland](#)

¹⁰ zob. rozdział nt. Polski raportu ILGA-Europe złożonego w ramach konsultacji do raportu na temat praworządności 2022 Komisji Europejskiej dostępnego pod adresem: <https://ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/ILGA-Europe%20submission%20to%202022%20EC%20Rule%20of%20Law%20Report.pdf>

kraju z powodu homofobicznej i transfobicznej nagonki władz.¹¹

Przestrzeń obywatelska

Obszar działalności obywatelskiej uległ gwałtownemu regresowi. W obliczu znacznych ograniczeń i malejącego dostępu do skutecznych środków odwoławczych w celu zakwestionowania naruszeń swoich praw, organizacje społeczeństwa obywatelskiego i obrońcy praw człowieka zmobilizowali się w całej Polsce, aby potępić pogarszającą się sytuację w zakresie praworządności i odzyskać swoje prawa. Protesty w całym kraju, w tym w odpowiedzi na orzeczenia kwestionujące nadrzędność prawa UE, spotkały się z użyciem przemocy i środków uderzających w prawa społeczeństwa obywatelskiego do pokojowych zgromadzeń, wyrażania opinii i zrzeszania się.¹² Obrońcy praw człowieka - zwłaszcza ci pracujący na rzecz praw kobiet, zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz praw osób LGBTI - stali się celem¹³ kampanii oszczerstw, gróźb, brutalności policji i nękania sądowego, a także oskarżeń karnych. Władze nie przeprowadzały szybkich, skutecznych, dokładnych i bezstronnych dochodzeń w sprawie takich incydentów.

Restrykcyjne reformy godzące w prawa człowieka lub obciążające sektor pozarządowy, wymagają od organizacji społeczeństwa obywatelskiego ciągłego oporu, co drekuje ich zasoby i zmniejsza zdolność do skupienia się na ich podstawowym zakresie obowiązków. Do zmian tych należy reforma systemu edukacji, która zwiększyłaby rządową kontrolę nad programami szkolnymi i zajęciami pozalekcyjnymi oraz znacznie ograniczyłaby możliwość prowadzenia przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego działalności edukacyjnej w kwestiach nieaprobowanych przez rząd, takich jak przeciwdziałanie dyskryminacji czy kompleksowa edukacja seksualna.¹⁴ Projekt ustawy, który zasadniczo uznawałby za przestępcę każdego, kto prowadzi edukację seksualną lub udziela informacji na temat zdrowia seksualnego i reprodukcyjnego oraz praw w tym zakresie, który parlament przesłał do komisji w kwietniu 2020 r., może zostać ponownie przedłożony do rozpatrzenia.

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego działające na rzecz praworządności i praw człowieka napotykać na znaczne ograniczenia w dostępie do środków finansowych zarządzanych przez instytucje państwowe, w tym Narodowy Instytut Wolności. Korzyści osiągają tu organizacje prorządowe, które korzystają również z uprzywilejowanego dostępu do kształtowania polityki i sprzyjającego klimatu politycznego. Takie zmiany stanowią zagrożenie dla niezależnych organizacji pozarządowych i mogą prowadzić do stopniowej transformacji zmieniającej strukturę polskiego społeczeństwa obywatelskiego.¹⁵

---

¹¹ Kampania Przeciw Homofobii, Centrum Badań nad Uprzedzeniami UW, Lambda Warszawa, *Sytuacja społeczna osób LGBTIA w Polsce za lata 2019-2020*, dostępny pod adresem: https://kph.org.pl/wp-content/uploads/2021/12/Raport_Duzy_Digital-1.pdf

¹² <https://findings2021.monitor.civicus.org/europe-central-asia.html#countries-of-concern>

¹³

<https://monitor.civicus.org/updates/2022/01/21/ongoing-violations-civic-freedoms-polandbelarus-border-further-threats-lgbtqi-rights/>;

<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Raport%20%20KMPPT%20z%20wizytacji%20jednostek%20policyjnych%20o%20zatrzymaniach%20w%20Warszawie%207.08.2020,%20%207.09.2020.pdf>

¹⁴ <https://astra.org.pl/polish-minister-tightens-the-states-control-over-educational-system/>;

¹⁵ <https://civicspacewatch.eu/wp-content/uploads/2022/01/Poland.pdf>

Wolność mediów

W ciągu ostatnich kilku miesięcy poziom wolności mediów również uległ pogorszeniu, po tym jak państwowy gigant naftowy PKN Orlen przejął dom mediowy Polska Press i zwolnił jego pracowników, podczas gdy polska ustawa o dostępie do informacji publicznej jest obecnie rozpatrywana przez politycznie sterowany Trybunał Konstytucyjny. Jednocześnie w Polsce odnotowano znaczny wzrost liczby strategicznych powództw zmierzających do stłumienia debaty publicznej (SLAPP), wymierzonych w dziennikarzy i inne osoby stojące na straży praw publicznych.

Te alarmujące wydarzenia wymagają pilnej i poważnej reakcji Rady. Przedłużająca się niezdecydowana postawa państw członkowskich UE, by w pełni wykorzystać procedurę określoną w art. 7 ust. 1 TUE, może jedynie ośmielić polski rząd i doprowadzić do dalszych ataków na wartości UE. Potrzebne są natychmiastowe, skuteczne i wspólne działania Rady, wspieranej przez inne instytucje UE, aby powstrzymać pogarszanie się sytuacji i spełnić oczekiwania polskiego i unijnego społeczeństwa obywatelskiego pokazując, że w UE nie ma miejsca na łamanie praworządności i praw człowieka, a ci, którzy lekceważą te zasady, zostaną pociągnięci do odpowiedzialności. Aby tak się stało i aby nie pozostawić żadnych naruszeń bez kontroli, każde takie działanie Rady powinno uwzględniać poszanowanie przez Polskę wszystkich wartości zawartych w art. 2 TUE, zgodnie z zaleceniami Parlamentu Europejskiego zawartymi w rezolucji z października 2021 r.

W szczególności wzywamy Radę do przyjęcia jasnych, szczegółowych i konkretnych zaleceń, które rząd polski będzie zobowiązany wdrożyć w ściśle określonych ramach czasowych. Wzywamy również Państwa do objęcia przewodnictwa w dążeniach do uzyskania większości czterech piątych głosów potrzebnej do stwierdzenia, zgodnie z art. 7 ust. 1 TUE, że w Polsce istnieje "wyraźne ryzyko poważnego naruszenia" wartości, o których mowa w art. 2 TUE.

Jesteśmy gotowi dostarczyć wszelkich dalszych informacji, jakich mogą Państwo potrzebować. Pozostajemy do Państwa dyspozycji.

Z poważaniem,

Międzynarodowe organizacje pozarządowe działające rzeczniczo na poziomie UE:

Amnesty International

Center for Reproductive Rights

Civil Liberties Union for Europe

Democracy Reporting International (DRI)

European Civic Forum

Human Rights Watch

ILGA-Europe - European region of the International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex

Association

International Commission of Jurists (ICJ)

International Federation for Human Rights (FIDH)

International Planned Parenthood Federation European Network (IPPF EN)
Open Society European Policy Institute (OSEPI)

Organizacje z państw członkowskich UE:

Aditus Foundation (Łotwa)
Association "Papardes zieds" (Łotwa)
Austrian Family Planning Association (OGF) (Austria)
Kampania Przeciw Homofobii (Polska)
(The) Daphne Caruana Galizia Foundation (Malta)
(The) Family Federation of Finland - Väestöliittory (Finlandia)
Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny FEDERA (Polska)
Finnish League for Human Rights (Finlandia)
Wielka Koalicja za Równością i Wyborem (Polska)
Helsinki Foundation for Human Rights (Polska)
Hungarian Helsinki Committee (Węgry)
Institute of Public Affairs (IPA) (Polska)
Internationale Liga für Menschenrechte (Niemcy)
Liga voor de Rechten van de Mens (Holandia)
Ligue des droits de l'Homme (LDH) (Francja)
Ligue des droits humains (Belgia)
Netherlands Helsinki Committee (Holandia)
(Le) Planning Familial (MFPP) (Francja)
Portuguese League for Human Rights – Civitas (Portugalia)
Pro familia Bundesverband (Niemcy)
RFSU, The Swedish Association for Sexual and Reproductive Rights (Szwecja)
Sedra-Federación Planificación (Hiszpania)
SeNonOraQuando? (Włochy)
Sensoa vzw, the Flemish Centre of Expertise on Sexual Health (Belgia)

Organizacje spoza państw UE:

Albanian Human Rights Group (AHRG) (Albania)
Human Rights Association (İHD) (Turcja)